

TRIANGELI-KESKUSTELU

Päättäjän puheenvuoro

TEEMA: Pandemian opit – resilientti koulu

Kokemus hyvästä ja turvallisesta arjesta

Perusopetus on tärkeässä roolissa lapsen ja nuoren hyvän elämän edellytysten luomisessa. Suomalainen koulutusjärjestelmä on tunnetusti vahva, mutta yksilöiden mahdollisuudet eivät silti ole yhtäläisiä. Tasa-arvoisten oppimisen edellytysten rakentaminen vaatii ratkaisuja ja kansallista päätöksentekoa.

Perusopetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja (Perusopetuslaki 628/1998). Tavoitteena on, että perusopetus edistää lasten ja nuorten osallisuutta, auttaa löytämään omat vahvuudet ja edistää kestävää elämäntapaa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2014). Lain mukaan opetus tulee järjestää oppilaiden edellytysten mukaisesti, turvaten yhdenvertaiset oppimisen mahdollisuudet.

Perusopetuksen tehtävien ytimessä on siis luoda edellytyksiä hyvälle arjelle ja turvallisille koulupäiville sekä myönteiselle kasvulle ja kehitykselle. Koulutusjärjestelmän onnistumiset tulevatkin punnituksi siinä, miten oppimisen tukea on tarjolla, miten hyvinvointia, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kouluissa osataan vaalia sekä miten sujuviksi oppimispolut muodostuvat. Tärkeinä mittareina toimivat oppijoiden kokemukset koulusta, koulu yhteisöstä ja oppimisesta.

Oppijoiden kokemuksista heijastuvat koulutuksen tila, sen vahvuudet ja kehittämistarpeet. On tärkeää sekä ymmärtää koulutusjärjestelmän vahvuuksia ja onnistumisia että tunnistaa sen haasteita ja kipukohtia, jotta voimme varautua yllättäviinkin toimintaympäristöstä aiheutuviin muutoksiin koulutuksessa.

Poikkeustilanteissa erityistä huomiota tulee kiinnittää niihin haasteisiin, jotka on tunnistettu jo pidemmällä aikavälillä. Vahvuuksien tunnistaminen on tärkeää siksi, että ne voivat kannatella myös poikkeusaikoina. Koulutuksen vahvuuksien ja kehittämisalueiden arviointi edellyttää moninäkökulmaisuutta, vuorovaikutteisuutta ja osallisuutta.

Lasten ja nuorten kokemusten kuulemisen tulee alkaa heidän lähtökohdistaan. Näin toteutuu myös YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja Suomessa kansalliseen lapsistrategiaan kirjattu lasten ja nuorten oikeus tulla kuulluksi itseään koskeissa asioissa.

Jo pitkällä aikavälillä tunnistettuja suomalaisen koulutusjärjestelmän ja perusopetuksen vahvuuksia ovat monilta osin toteutuvat tasa-arvoiset oppimisen mahdollisuudet, osaamisen korkea taso sekä korkealaatuinen opettajakoulutus ja työhönsä sitoutuneet opettajat. Suomalainen koulutusjärjestelmä kohtasi COVID-19-

pandemiasta johtuneen poikkeustilanteen monilta osin vahvana ja toimivana, ja osoitti yllättävässä tilanteessa joustavuutta ja mukautumiskykyä (Goman ym., 2021).

Kansallisten arviointien ja tutkimusten tulokset kuitenkin osoittavat, että yksilöiden mahdollisuudet eivät ole Suomessa yhtäläisiä ja tukitoimille tarvittaisiin enemmän aikaa ja resursseja. Talouden ja hyvinvoinnin erot alueiden välillä ja sisällä ovat viime vuosina kasvaneet (Ukkola & Väättäinen, 2021). Oppilaiden ja koulujen väliset osaamiserot ovat yhteydessä perheiden ja alueiden sosiokulttuuriseen, koulutukselliseen ja taloudelliseen eriytymiseen.

”Koulun tehtävä on tarjota myös poikkeustilanteissa ja kriisialueilta saapuville lapsille ja nuorille normaalia ja hyvää arkea sekä yhdenvertaisia oppimisen mahdollisuuksia.”

Arviointien tulokset osoittavat, että COVID-19-pandemia ja poikkeukselliset opetusjärjestelyt ovat vahvistaneet eriarvoistumiskehitystä. Oppimis-, osaamis- ja hyvinvointivaje liittyvät toisiinsa (Metsämuuronen & Seppälä, 2021). Merkittävimmät poikkeustilanteen kielteiset vaikutukset ovat näkyneet oppijoiden hyvinvoinnissa, oppimisen tuen tarpeessa sekä oppimisvalmiuksissa oppimisympäristöjen muuttuessa (Ukkola & Väättäinen, 2021).

On tärkeää, että Suomessa on kansallisesti käynnistetty useita toimenpiteitä koulutuksellisen eriarvoistumiskehityksen estämiseksi (Valtioneuvosto, 2019). Hallitusohjelmaan sisältyvä perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvon kehittämisohjelma pyrkii vahvistamaan koulutuksen yhdenvertaisuutta sekä vähentämään ja ennaltaehkäisemään sosioekonomista eriarvoistumista. Oikeus oppia -hankkeella tavoitellaan pysyvää ja vaikuttavaa kehittämistä

rakenteiden ja lainsäädännön uudistamisen kautta sekä jakamalla valtion erityisavustuksia.

Myös poikkeustilanteen vaikutusten tasaamiseen, opetusvajeen paikkaamiseen sekä ohjaukseen, tukeen ja digitaalisten ympäristöjen kehittämiseen on suunnattu avustuksia. Näiden toimenpiteiden vaikuttavuutta on tulevina vuosina seurattava systemaattisesti sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Arviointitoiminnan avulla voidaan myös tukea kehittämistyötä kouluissa ja siten edistää kansallisten ohjelmien vaikuttavuutta.

Hyvänä esimerkkinä tästä on sitouttavan kouluyhteistyön kehittäminen. Siinä kehittävän arvioinnin menetelmien avulla tuetaan paikallisten ja alueellisten pilottihankkeiden vaikuttavuutta sekä tuotetaan tietoa sitouttavan kouluyhteistyön valtakunnallisen toimintamallin laadintaan, joka on työn tavoitteena. Malli tukee oppilaita ja koulujen henkilökuntaa koulupudokkuuden ehkäisemisessä, koulunkäyntiin sitouttamisessa, poissaolojen vaikutusten korjaamisessa sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin vahvistamisessa.

Laadukkaan, tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen koulutuksen kehittämiseksi tarvitaan sekä kansallista päätöksentekoa että osallistumismahdollisuuksia kehittämiseen paikallisella tasolla kouluissa ja oppilaitoksissa. Yhteistyön kehittäminen kotien kanssa on noussut entistä tärkeämmäksi. Monet tulokset osoittavat, että huoltajien kiinnostus lasten koulunkäyntiin on oleellinen tekijä oppimistulosten taustalla.

Tarvitaan ratkaisuja, joilla voidaan entistä paremmin rakentaa tasa-arvoisia oppimisen edellytyksiä jokaiselle lapselle. Yhteistyö kotien kanssa on koulujen opetus- ja kasvatustehtävän kokonaisuus-

den toteuttamista sekä oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista.

Kansallinen koulutuksen arviointitoiminta tuo koulutuksen kehittämisen välineeksi kehittävän arvioinnin menetelmät. Arvioinnilla voidaan tunnistaa oppimiseen, hyvinvointiin ja osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä eriarvoisuutta tuottavia rakenteita. Kehittävissä arvioinnissa oppijoiden ja opetushenkilökunnan kuulluksi tuleminen ja arvostava kohtaaminen muodostavat toiminnan arvopohjan. Kysymys on yhteisestä tiedonrakentamisesta sekä osaamisen ja ymmärryksen lisäämisestä kouluyhteisössä.

Toimintaympäristön yllättävät ja nopeat muutokset haastavat koulutuksen tasa-arvon toteutumista. Ne vaativat koko koulutusjärjestelmältä erityistä resilienssiä sekä valmiutta kohdata uusia tilanteita. Arviointi- ja tutkimustieto tukevat koulutuksen kehittämistä ja ennakointia.

Koulun tehtävä on tarjota myös poikkeustilanteissa ja kriisialueilta saapuville lapsille ja nuorille normaalia ja hyvää arkea sekä yhdenvertaisia oppimisen mahdollisuuksia. ●

HANNELE SEPPÄLÄ

KT, yksikön johtaja
Kansallinen koulutuksen
arviointikeskus

LÄHTEET:

Goman, J., Huusko, J., Isoaho, K., Lehtikö, A., Metsämuuronen, J., Rumpu, N., Seppälä, H., Venäläinen, S. & Åkerlund, C. 2021. Poikkeuksellisten opetusjärjestelyjen vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen eri koulutusasteilla. Arviointihankkeen osa III: Kansallisen arvioinnin yhteenveto ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 8:2021. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2021/04/KARVI_0821.pdf

Metsämuuronen, J. & Seppälä, H. 2021. COVID-19-pandemia, osaamisvajee ja osaamisen eriytyminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Policy brief 1:2021. KARVI_Policy_brief_0121 (6).pdf

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2014:96. perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (oph.fi)

Perusopetuslaki 21.8.1998/628.

Ukkola, A., & Väättä, H. (toim.) 2021. Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja osallisuus koulutuksessa – Katsaus kansallisiin arviointeihin. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 16:2021. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2022/01/KARVI_T1621.pdf

Valtioneuvosto (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.